

NIEZBĘDNIK RODZICA

Nr 1/2012

Rola środowiska rodzinnego w życiu człowieka

Problemy domowe a szkoła

Trudności szkolne dziecka są zazwyczaj odbiciem jego problemów w domu. „Szkoła jest często miejscem, w którym po raz pierwszy wyraźnie ujawniają się zaburzenia emocjonalne spowodowane oddziaływaniem rodziny”¹. Może to być związane z zaspokajaniem potrzeb dziecka, sposobami komunikowania się rodziców z nim lub ogólnie przyjętym przez nich stylem wychowawczym.

„Członkowie rodziny wchodzą ze sobą w dynamiczne interakcje, tworzą związki emocjonalne i społeczne, mają poczucie wspólnoty bycia razem. Wewnątrz grupy rodzinnej tworzą się rozmaite układy społeczne(...)”². Dziecko może być w niej traktowane jak partner, przedmiot czy dyktujący warunki despota, zależnie od samoświadomości i umiejętności wychowawczych rodziców oraz ich kondycji psychicznej. Poza domem dzieci wchodzą w relacje z otoczeniem tak samo, jak ich rodzice. Naśladują postawy, sposób komunikowania potrzeb i wyrażania emocji swoich najbliższych.

Również relacja, w jakiej pozostają ze sobą rodzice, wpływa na atmosferę w domu oraz stosunki rodzice-dziecko. Rodzice zgodni, odnoszący się do siebie z szacunkiem i kierujący się mądrymi, jednakowymi zasadami wychowawczymi kreują w domu atmosferę bezpieczeństwa, a dziecko wie, jak poruszać się w tym świecie. Z drugiej strony, gdy rodzice są rozchwiani emocjonalnie, nieobecni z powodu pogoni za pieniędzmi lub w konflikcie, podopieczny żyje w ciągłym chaosie i poczuciu zagrożenia („Kogo słuchać?”, „W jakim humorze są rodzice i jak to się na mnie odbije?”).

Samotność emocjonalna dziecka

Coraz częściej mówi się także o samotności emocjonalnej dziecka w rodzinie. Jest to poczucie osamotnienia na skutek zerwania więzi psychicznej z drugim człowiekiem lub braku osobowego, bliskiego, intymnego kontaktu. Samotność emocjonalna jest zwykle stanem utajonym, ale ma ogromny wpływ na rozwój dziecka (zaspokajanie potrzeb miłości, bezpieczeństwa i przynależności, zdrowie, kontakty społeczne, sukces w życiu i w szkole). Badania przeprowadzone w 1999 roku wśród dzieci i młodzieży szkolnej ujawniły, że w tzw. normalnych

¹ Rylke H.: *W zgodzie z sobą i uczniem*, Warszawa, WSiP, 1993.

² Rembowski J.: *Rodzina w świetle psychologii*, Warszawa, WSiP, 1986.

rodzinach aż 69% dzieci odczuwa samotność emocjonalną³. Niestety, problem ten z roku na rok pogłębia się.

Przyczyną poczucia osamotnienia dziecka jest zachwianie tradycyjnych ról społecznych w rodzinie (gdzie rodzice stanowią wzorce postępowania, są źródłem norm i wartości). Zanika zwyczaj wspólnego spędzania czasu, wspólnych posiłków, szczerych rozmów lub rozmów w ogóle, co negatywnie wpływa na wzajemne relacje członków rodziny⁴. Zastępują je środki masowego przekazu i pogoń za pieniądzem. Zanik więzi lub brak poczucia bliskości i bezpieczeństwa oraz nieporozumienia to najczęstsze skutki tej sytuacji.

Wpływ rodzin na postawy i emocje

Ponieważ rodzina jest pierwszym i głównym środowiskiem wychowawczym dziecka, wywiera na nie decydujący wpływ, szczególnie w zakresie postaw i emocji. Rodzice:

- Zaspokajają(lub nie) potrzeby dziecka
- Przekazują mu swoje wartości i ideały,
- Uczą je zachowań w sytuacjach społecznych,
- Pokazują jak wyrażać emocje oraz jak sobie radzić z negatywnymi emocjami własnymi i innych ludzi,
- Wpływają na kształtowanie się i poziom poczucia własnej wartości potomka,

- Często determinują rodzaj stosunku dziecka do obowiązku szkolnego, jego motywację do nauki oraz aspiracje związane z wykształceniem,
- Uczą, w jaki sposób można(należy) radzić sobie w trudnych sytuacjach oraz jak rozwiązywać problemy.

Dziecko uczy się poprzez obserwację i naśladowictwo. Gdy jest małe, naśladuje oboje rodziców. Później, bardziej świadomie, dokonuje wyborów postaw i zachowań, jednak wzorce wpojone przez opiekunów nadal funkcjonują.

Rodzice często nie wiedzą, w jak dużym stopniu ich nastawienie oraz komunikaty werbalne i niewerbalne przekazywane dziecku determinują jego życie. Sam podopieczny zresztą rzadko zdaje sobie z tego sprawę.

Jeśli rodzice stosują spójny system wychowawczy, dziecku łatwiej się z nim identyfikować i jest bardziej stabilne emocjonalnie. Jednak kiedy matka wyznaje inne zasady niż ojciec, dziecko „traci grunt pod nogami” – nie wie, które komunikaty, wymagania i normy ma przyjąć za własne. Kocha oboje rodziców, więc czuje się rozdarte między ich różne (a niekiedy sprzeczne) zachowania. W efekcie odczuwa różnorodne negatywne stany emocjonalne oraz przejawia zachowania, które są wypadkową postępowania rodziców.

Opracowała: Katarzyna Buczkowska-pedagog

³ Gania K.: *Samotność dziecka w rodzinie*, „Edukacja i Dialog” 2004, Nr 10.

⁴ Zajdel K.: *Piramida potrzeb*, „Edukacja i Dialog” 2006, Nr1.